

Hoe gaat het? Alles goed? Misschien zijn dit wel de twee meest gestelde vragen in het dagelijkse leven. Het antwoord is vaak niet zo simpel in één of twee woorden samen te vatten, hoewel de vraagsteller dat mogelijk wel verwacht in plaats van een lang verhaal over je reisplannen, je kinderen, de problemen met je schoonmoeder of je hinderlijke ouderdomkwaaltjes. Zo is het ook met onze kust. Als we de vraag zouden krijgen om in enkele woorden samen te vatten hoe het gaat met de ontwikkeling van de kustzone en of we erop vooruit dan wel achteruit zijn gegaan, ligt het antwoord niet zomaar voor het grijpen. Of beter, lag het antwoord niet voor het grijpen. Want sinds kort bestaat er zoiets als een duurzaamheidsbarometer voor de Belgische kust. De opmaak van deze barometer is een initiatief van het Coördinatiepunt voor Geïntegreerd Beheer van Kustgebieden en geeft, aan de hand van twintig zorgvuldig gekozen economische, sociale en ecologische kengetallen, aan of we op de goede weg zijn voor een evenwichtig en duurzaam beheer van de kust. Benieuwd naar de eerste resultaten? Lees dan meer over deze duurzaamheidsbarometer in de rubriek 'In de Branding' of surf direct naar <http://www.kustbeheer.be/indicatoren>. U zult merken dat er alvast reden is voor gematigd optimisme bij het zien van de vele 'zonnetjes'.

Minder gunstig is het gesteld met de Kabeljauw van de Noordzee. Nadat begin de jaren '90 de visserij op deze soort op de historische Canadese visgronden van Newfoundland reeds compleet ten onder ging ten gevolge van overbevissing - om sindsdien niet meer te herstellen! - lijkt dit doemsce-nario voor één van onze bekendste en belangrijkste vissoorten ook in de Noordzee niet uit de lucht gegrepen. Wetenschappers en de Europese Commissie trekken al een poosje aan de alarmbel. De vissers voelen zich zwaar gedupeerd in deze voor hen toch al zo moeilijke tijden. Wij brachten voor u alle nuttige informatie over deze vis, de Kabeljauwvisserij en de reglementeringen terzake samen en vroegen vervolgens de mening van een aantal bevoorrechte getuigen. Voor de eerste bijdrage van dit Grote Rede themanummer tekenden Wim Demaré (Departement Zeevisserij) en Fanny Douvere (Maritiem Instituut) die elk vanuit hun achtergrond een boeiend portret ophangen van een vis in nood. Vervolgens legden we zes eenvoudige vragen voor aan evenveel experts en polsten zo naar hun mening over de 'kink in de Kabeljauw'. Aan het woord komen achtereenvolgens het hoofd van de administratieve Dienst Zeevisserij (Luc Maertens), een reder (Willy Versluys), een kustvisser (Fernand Verleene), de directeur van de Zeebrugse visveiling (Johan Van de Steene), een visserijbioloog (Frank Redant) en een visgeneticus (Filip Volckaert). De Rederscentrale werd uitgenodigd, maar kon niet tijdig ingaan op het verzoek.

Dit themanummer 'Kabeljauw in het nauw' sluit af met enkele kortere bijdragen, waaronder een antwoord op de vraag of Kabeljauw ook kan gekweekt worden. Zoals u ziet biedt de Grote Rede u weer een massa boeiende en op maat gesneden informatie aan, die u als geïnteresseerde kustbezoeker of -bewoner hopelijk zult appreciëren.

KABELJAUW IN HET NAUW: EEN PORTRET VAN EEN VIS IN NOOD

Eén van de paradepaardjes van de zeevisserij verkeert in moeilijke papieren. De Kabeljauw, ooit in het boek van Mark Kurlansky « de vis die de wereld veranderde » genoemd, lijkt dezer dagen zelf het slachtoffer te zullen worden van zijn status. Canada zag zich als eerste verplicht om in 1992 een moratorium uit te spreken over de eens zo machtige Kabeljauwvisserij op de Grand Banks van Newfoundland. Dertigduizend vissers werden er op slag werkloos, vanwege geen Kabeljauw meer. Sterker nog, waar iedereen had geloofd dat na enige jaren de 'verdwenen' Kabeljauw wel zou terugkeren, kan men meer dan tien jaar later alleen gelaten vaststellen dat dit niet is gebeurd. Ook voor de Noordzee waarschuwen wetenschappers reeds jaren dat het dramatisch gesteld is met de Kabeljauwstand en sommigen gaan zover om ook hier te vrezen voor een uitsterven à la Newfoundland. Wat er ook van zij, visserijbiologen nemen het zekere voor het onzekere en adviseren al enkele jaren om ook de visserij op deze soort in Europese wateren tot het laagst mogelijke niveau terug te brengen.

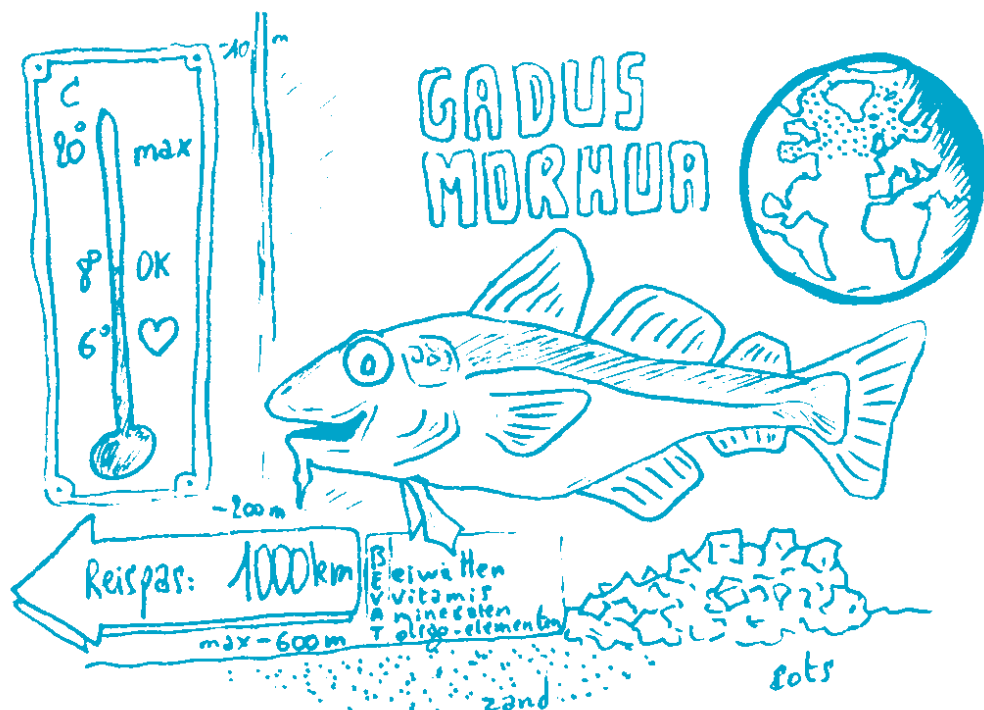
In deze bijdrage stellen we deze Kabeljauw - één van onze bekendste vissen - aan u voor. We leggen ook uit hoe

het wetenschappelijk advies tot stand komt, tot welke maatregelen dit geleid heeft en wat de gevolgen zijn voor onze Belgische visserij. In een aansluitende bijdrage op pagina 12 tot 18 visten we voor u uit hoe een aantal bevoorrechte getuigen de toekomst van de Kabeljauw(visserij) tegemoet zien.

De Kabeljauw, een vis om "u" tegen te zeggen

De Kabeljauw staat zowat model voor de zeevis. Samen met soorten als Schelvis, Wijting en Koolvis behoort hij tot de familie van de kabeljauwachtigen (*Gadidae*). Zijn wetenschappelijke naam

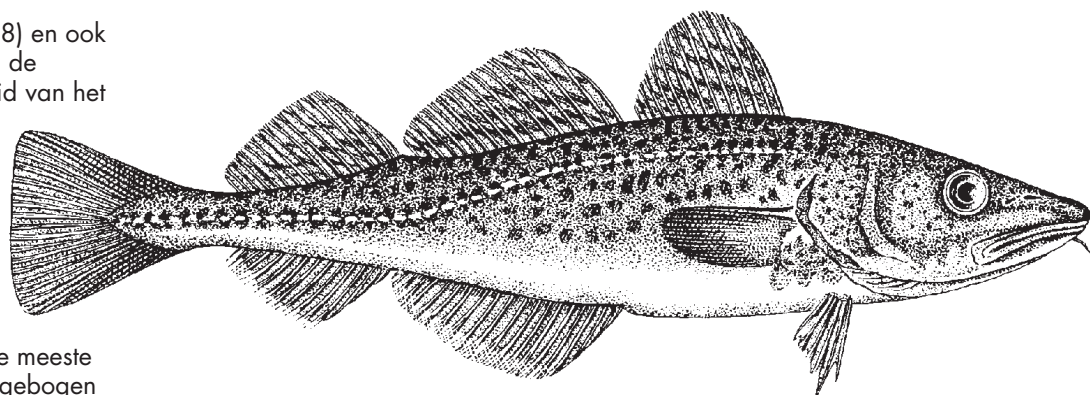

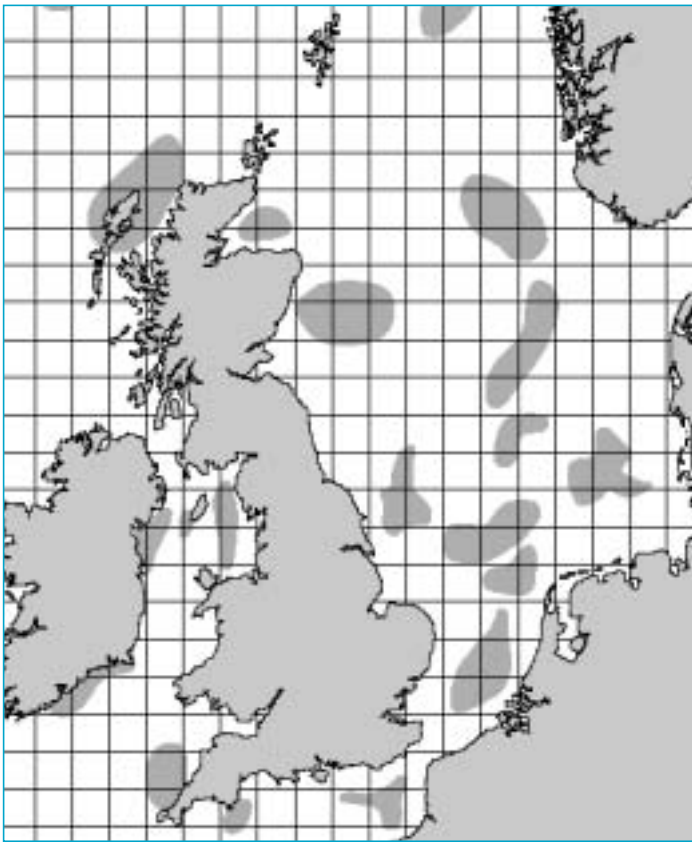
Een opname uit de oude doos (jaren '50), toen Kabeljauw nog massaal werd aangevoerd in de Belgische havens (uitgave Nels, uit verzameling Frank Redant)

is *Gadus morhua* (Linnaeus 1758) en ook daar is weinig verrassends aan: de geslachtsnaam is immers afgeleid van het Griekse *gados*, wat 'vis' betekent, en de soortnaam komt van het Latijnse woord voor Kabeljauw, *morua*.

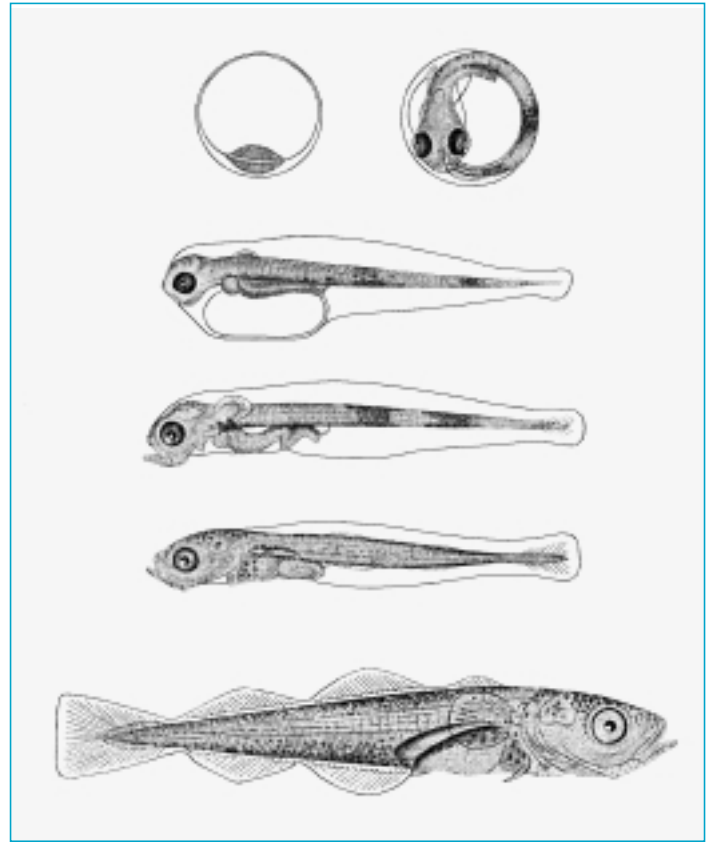
De Kabeljauw is gemakkelijk te herkennen aan zijn drie gescheiden rugvinnen en twee buikvinnen - een kenmerk van de meeste kabeljauwachtigen -, zijn bleke gebogen zijlijn en de goed ontwikkelde kindraad op de onderkaak (zie figuur). Deze laatste functioneert als tastorgaan bij het zoeken naar voedsel. De kleur van de Kabeljauw kan variëren van bruin tot groen en grijs, maar steeds is de rugzijde donker en contrasterend met de bleke buik. Kabeljauw voelt zich thuis in vele waters, van zand- tot rotsbodems verspreid over de kustwateren en het continentaal plat van het Noord-Atlantisch gebied. Hij wordt waargenomen tot 600 m onder het wateroppervlak, maar verkiest dieptes tussen de 10 en 200 m. Zijn levenswijze is demersaal. Dat betekent dat hij op of net boven de zeebodem leeft. Soms vind je de Kabeljauw ook hoger in de waterkolom, bijvoorbeeld wanneer de onderste waterlaag te weinig zuurstof bevat of wanneer ze over grote afstanden gaan trekken. Terwijl jonge Kabeljauwen - in de volksmond

De Kabeljauw is gemakkelijk te herkennen aan zijn drie gescheiden rugvinnen, de twee buikvinnen, zijn bleke gebogen zijlijn en de goed ontwikkelde kindraad op de onderkaak (dia MD, tekening naar Max Poll, Poissons Marins)

De volwassen Kabeljauw trekt tijdens de paaiperiode naar ondiepere wateren, als het eventjes kan met een temperatuur lager dan 6 °C. Op deze kaart staan de traditionele paaigebieden van de Kabeljauw in en rond de Noordzee aangegeven (FR)

De vroegste ontwikkelingsstadia van Kabeljauw: eieren, de in het water zwevende larven van ca. 5, 8 en 11 mm en het eerste juveniele, bodembewonende stadium (lengte ca. 2 cm) (naar Ernst Ehrenbaum, *Naturgeschichte und Wirtschaftliche Bedeutung der Seefische Nordeuropas*)

'gullen' genoemd - meestal ter plaatse blijven, is het bekend dat grotere exemplaren zich over afstanden van meer dan 1000 kilometer kunnen verplaatsen (zoals van Oost- naar West-Groenland). De Noordzeepopulatie heeft een minder sterk ontwikkeld trekgedrag. Volwassen Kabeljauw heeft een voorkeur voor koeler water tot ongeveer 8 °C, maar kan temperaturen tot 20 °C verdragen.

Kwekend als konijnen, groeiend als kool

Kabeljauw kan uitgroeien tot wel 1,5-1,9 meter, en leeftijden tot 20 jaar zijn gesig-naleerd. Bovendien groeit deze vis razendsnel. Na twee jaar meten ze al zo'n 45 cm en na vier jaar ongeveer 70 cm. Ze wegen dan respectievelijk ca. 1 en 3,5 kg. In de Noordzee bestaat de meerderheid van de populatie ten gevolge van de intensieve exploitatie uit vissen jonger dan vier jaar. Zo'n 60 % van de Noordzeepopulatie is dan geslachtsrijp en pas aan een leeftijd van zes jaar zijn ze dat allemaal. De volwassen Kabeljauw trekt tijdens de paaiperiode naar ondiepere wateren, als het eventjes kan met een temperatuur lager dan 6 °C (voor de paaigebieden in de Noordzee zie figuur). De paaiperiode duurt maximaal drie maanden en begint over het algemeen niet vroeger dan december

(zuidelijker gelegen gebieden) en niet later dan maart (noordelijker gelegen gebieden). Hun voortplantingscapaciteit is legendarisch en staat in verhouding tot de grootte (en dus leeftijd) van de vis: een volwassen wijfje legt ongeveer 500.000 eitjes per kilogram eigen lichaamsgewicht, wat voor een beest van 10 kg neerkomt op een afleg van wel 5 miljoen eitjes! Zo heeft men ooit wel berekend dat, indien elk gelegd Kabeljauweitje zich onbelemmerd zou ontwikkelen tot een volwassen vis, het slechts drie jaar zou duren vooraleer de Atlantische Oceaan zo vol zit met Kabeljauw dat men over de ruggen van deze vissen heen met droge voeten tot aan de overkant kan stappen...

Wanneer het wijfje haar eitjes in het water heeft afgelegd, loost het mannetje zijn sperma in haar buurt. De bevruchte eitjes van anderhalve millimeter zweven naar het oppervlak en komen na twee tot vier weken uit. De larfjes blijven dan nog een drietal weken in de waterkolom om vervolgens, bij een grootte van ca. 2 cm, naar de bodem te zakken. Tijdens hun verblijf in de waterkolom worden ze gre-tig gegeten door Haring en andere pelagische vissoorten. Schelvis, Heek en andere bodembewonende vissoorten (waaronder Kabeljauw zelf) vormen

dan weer de belangrijkste bedreiging tijdens hun prille demersale fase. Na verloop van tijd worden de rollen echter omgedraaid en heeft Kabeljauw nog maar weinig vijanden. Hij wordt dan zelf een geduchte predator, eerst van kreeft-achtigen, wormen en weekdieren, later ook van vissen zoals Haring, Schelvis, Lodde, Zandspiering en tal van andere soorten.

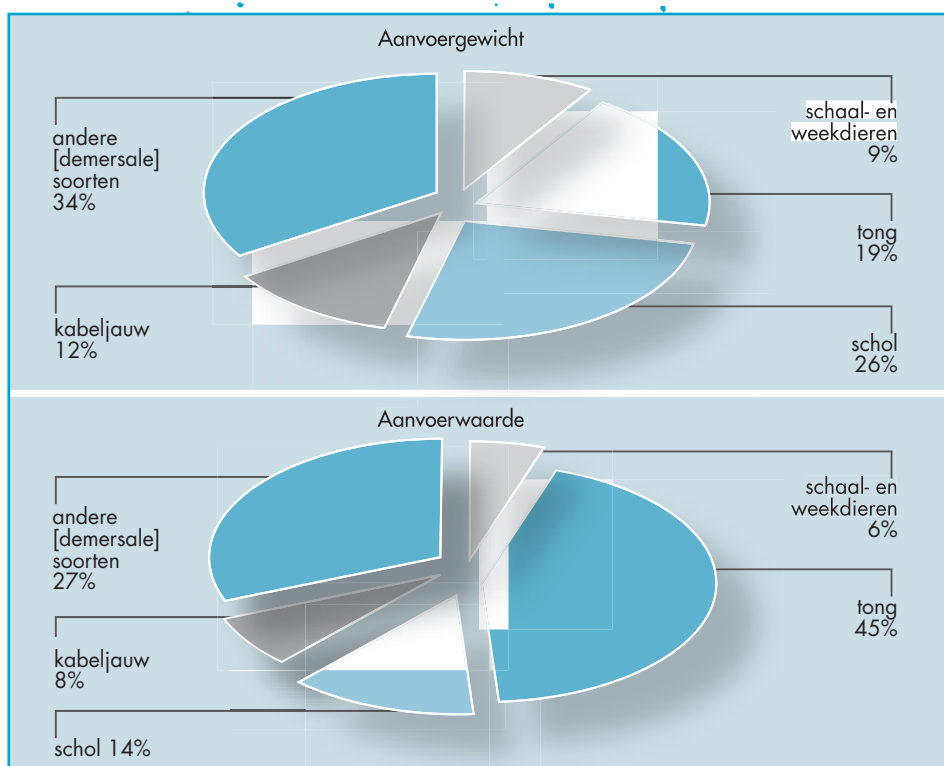
Kabeljauw: vooral een 'bijvangst'-soort voor de Belgische visserij

Voor de Belgische visserij is Kabeljauw in hoofdzaak een bijvangstsoort. De soort wordt immers voornamelijk gevangen als 'bijproduct' van de visserijen op langoustine (centrale/zuidelijke Noordzee) en platvis. Deze laatste tak van de visserij concentreert zich voornamelijk op Tong en Schol, dé doelsoorten bij uitstek van de boomkorrenvloot. Een echte gerichte visserij op Kabeljauw en andere 'rondvis', zoals we die kennen in Schotland of Noorwegen, bestaat in België nauwelijks. In 2002 bedroeg de totale Belgische kabeljauwaanvoer ca. 3000 ton - tegenover ca. 6750 ton Schol en ca. 4900 ton Tong - in hoofdzaak afkomstig uit de Noordzee, de Keltische Zee, de Ierse Zee en het Engels Kanaal.

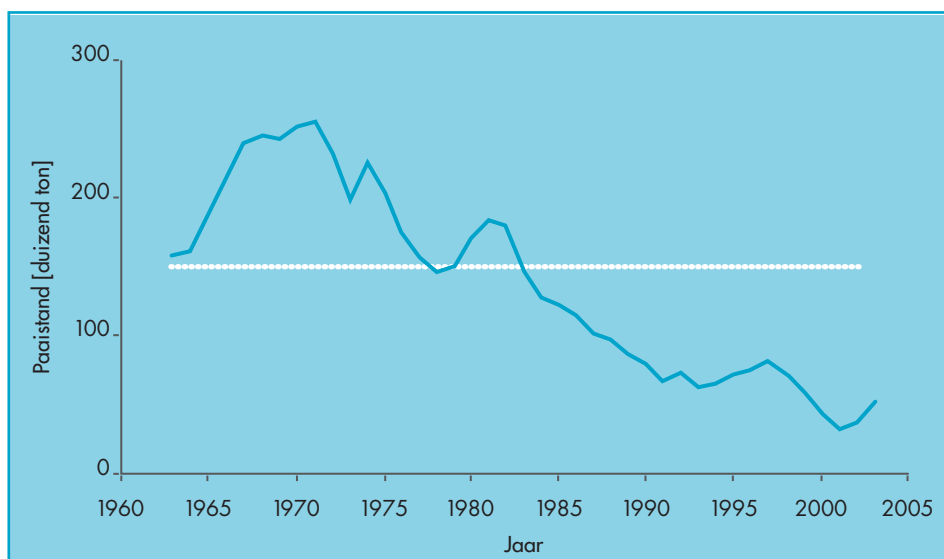
Paaistand kwijnt weg, ook in de Noordzee

De Kabeljauwstand in de Noordzee wordt scherp in het oog gehouden: de Engelsen proefvissen jaarlijks op 75 stations verspreid over de ganse Noordzee, de Schotten nemen het noordelijke deel nog eens extra voor hun rekening en daar bovenop onderzoekt de International Beam Trawl Survey de volledige Noordzee à twee stations per ICES-rechthoek (ca. 50 x 50 km). Deze jaarlijkse, intensieve visbestandopnames tonen een ronduit dramatisch beeld voor de Kabeljauwstock in de Noordzee. Het ziet er bovendien niet naar uit dat deze toestand op korte termijn ingrijpend zal verbeteren. Momenteel wordt de paaistand geschat op één derde van het zogenaamde 'voorzorgsniveau', dat vastgelegd werd op 150.000 ton. Een enquête onder vissers, uitgevoerd door de North Sea Commission Fisheries Partnership, wijst op een (lichte) toename van het kabeljauwbestand in 2003 in vergelijking met het voorgaande jaar. Eenzelfde vaststelling werd gedaan door de visserijbiologen, maar het is nog veel te vroeg om nu al over een herstel te spreken.

Kabeljauw krijgt nog amper de kans om door te groeien tot een volwassen leeftijd. Hierdoor is het aantal nakomelingen beperkt en wordt de visserij al te sterk afhankelijk van nieuwe broedklassen. Met uitzondering van 1996 evenwel, zaten alle jaarklassen sinds 1986 vóór beneden het lange-termijn-gemiddelde. Vandaar ook dat de bevoegde adviesorganen al meerdere jaren een moratorium op de kabeljauwvangst voorstellen.

Soortensamenstelling van de Belgische aanvoer in 2002 in (a) gewicht en (b) waarde. Tong en Schol zijn de voornaamste doelsoorten in de Belgische visserij. Kabeljauw is belangrijk als bijvangst (Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, administratie Landbouwbeleid, Dienst Zeevisserij)

Evolutie van de paaistand van Noordzee-Kabeljauw (volle lijn). De gestippelde lijn geeft het voorzorgsniveau weer (bron: Report of the ICES Advisory Committee on Fishery Management, 2003)

Het huidige adviessysteem voor het beheer van visbestanden in het Noordoost-Atlantisch gebied

De rol van de wetenschapper en van ICES

In het huidige beheerssysteem voor de visbestanden in het Noordoost-Atlantisch gebied, waartoe de Noordzee behoort, is een centrale rol weggelegd voor de 'Internationale Raad voor het Onderzoek van de Zee' (ICES). Die adviseert immers de Europese Commissie, die dan op zijn beurt dit advies evalueert en een voorstel doet aan de Raad van Ministers. Het zijn deze laatste die uiteindelijk beslissen over het gevoerde beheer.

Om een gefundeerd wetenschappelijk advies te kunnen geven, zijn objectief verzamelde gegevens nodig. Cijfers verkregen uit aanlandingen, verkoop of via de vissers worden immers niet als eenduidig en onafhankelijk genoeg beschouwd. Welke wetenschappelijke data dan wel vereist zijn, ligt vast in een Europese Verordening (EC 1639/2001), die voor België in de praktijk wordt omgezet door de Dienst voor Zeevisserij en het Departement Zeevisserij. Beide instellingen ressorteren onder het Vlaamse Ministerie van Leefmilieu en Landbouw. De Dienst voor Zeevisserij vervult de rol van een administratie en verzamelt ondermeer gegevens over de visserijcapaciteit, de visserij-inspanning en de aanvoer van de

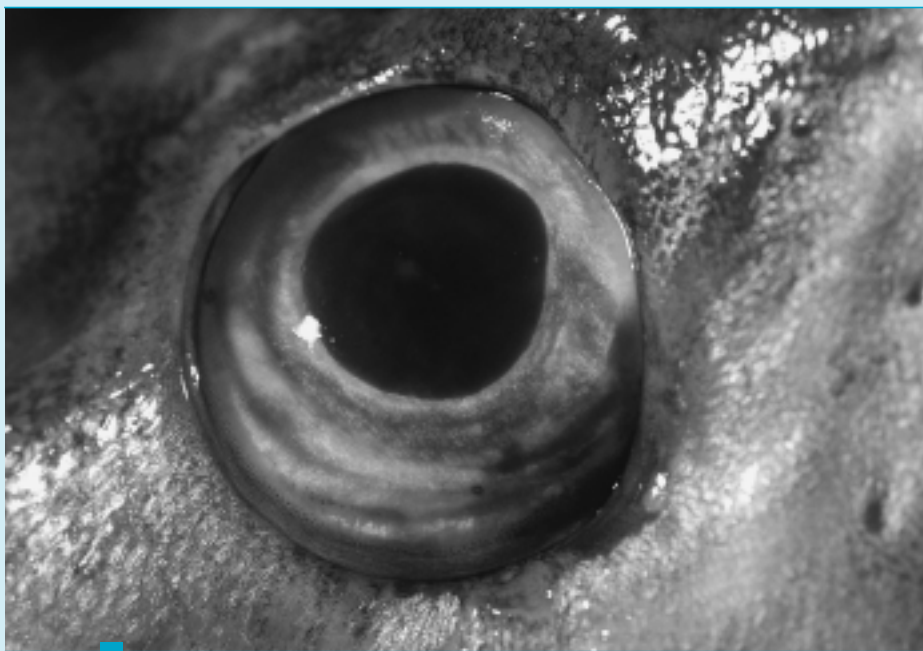
diverse vlootsegmenten. Ze ziet ook toe of de vissers zich houden aan de opgelegde quota en andere beleidsmaatregelen. Het Departement Zeevisserij van het Centrum voor Landbouwkundig Onderzoek (DvZ-CLO) is een wetenschappelijke instelling die zich richt op het biologisch onderzoek. Dat bestaat hoofdzakelijk uit het bepalen van de lengte- en leeftijdsamenstelling in de aanvoer en de teruggooi van de vis, de berekening van 'abundantie-indexen' (maat voor verspreiding en talrijkheid) op basis van staalnames aan boord van onderzoeksschepen, en uit het verzamelen van biologische parameters (bv. de maturiteit of rijpheid). Ook de andere Europese visserijlanden verzamelen gelijkaardige gegevens, ieder op hun nationale vloten en visserijen. Uiteindelijk wordt alles jaarlijks gecentraliseerd in de diverse werkgroepen van ICES. Deze werkgroepen beoordelen in het totaal de toestand van zo'n 135 vis- en schaaldierbestanden in het Noordoost-Atlantisch gebied. Zo wordt Kabeljauw in de Noordzee bijvoorbeeld geëvalueerd door de 'Working Group on the Assessment of Demersal Stocks in the North Sea and Skagerrak'. De werkgroepen rapporteren aan het 'Advisory Committee on Fishery Management' (ACFM), een gespecialiseerd adviesorgaan voor visserijbeheer binnen ICES. Dit adviescomité vergadert

tweemaal per jaar en geeft, bij monde van ICES, wetenschappelijk advies voor het beheer van de stocks aan ondermeer de Europese Commissie.

Hiermee wordt het eerste luik in het adviesvormingsproces afgesloten. Tot op dit niveau gaat het louter om wetenschappelijk advies en wordt geen rekening gehouden met de socio-economische gevolgen. Het referentiekader waarbinnen dit advies wordt getekend, is bepaald door het 'voorzorgsprincipe'. Het idee van het 'voorzorgsprincipe' werd ontwikkeld in de jaren 1970, en houdt in dat "zodra er ernstige aanwijzingen zijn dat een bepaalde activiteit gevaren inhoudt voor het milieu, maatregelen moeten worden getroffen". Het is sindsdien verijnd en onderschreven door tal van internationale organisaties waaronder, recent nog, de 'Wereldtop over Duurzame Ontwikkeling' in Johannesburg. Het voorzorgsprincipe is ook één van de fundamenteën van de 'FAO Gedragscode voor verantwoord vissen'.

De Europese Commissie aan de slag

Het volgende luik in het adviesvormingsproces wordt geleid door de Europese Commissie. Zij heeft haar eigen adviesorgaan, het 'Wetenschappelijk, Technisch en Economisch Comité voor de Visserij' (STECF) dat alle adviezen nogmaals onder de loep neemt. In tegenstelling tot ICES heeft dit comité minder wetenschappelijke vrijheid en voert het in hoofdzaak taken uit in opdracht van de Commissie. Op dit niveau worden eveneens de economische gevolgen van de voorgestelde maatregelen ingeschat. Tot op heden bleef het echter bij die analyse en hebben socio-economische overwegingen weinig invloed op de eerste voorstellen die de Commissie aan de Raad van Ministers voorlegt. De adviezen worden over het algemeen vertaald in totale toegestane vangsten (TACs) per soort en per visserijgebied. De TACs worden vervolgens onder de lidstaten verdeeld in de vorm van vangstquota. Het TAC systeem is ooit ingesteld om de visserijinspanning te reguleren, maar het schiet duidelijk aan zijn doel voorbij.

MD

Door middel van jaarlijkse, intensieve visbestandsopnames wordt de Kabeljauwstand in de Noordzee nauwlettend in het oog gehouden

MD *Het quotumsysteem om de visserijinspanning te reguleren komt meer en meer onder druk te staan, vooral dan in het geval van gemengde visserijen zoals de Belgische. De vangsten bestaan in deze visserij immers doorgaans uit diverse samen voorkomende soorten en kunnen heel moeilijk beheerd worden via een regulering van afzonderlijke soortbestanden*

Daarom komt het meer en meer onder druk te staan. Dit is vooral het geval in de gemengde visserijen, waar het evenwicht tussen de verschillende bestanden duidelijk uit balans is. Zo kan het zijn dat een bepaald type visserij zijn visserijinspanning mag laten toenemen voor de ene soort, en tegelijkertijd moet verminderen voor een andere soort, terwijl beide soorten niet afzonderlijk kunnen gevangen worden. Dit probleem stelt zich minder in de pelagische visserijen, omdat men daar vrij selectief op één enkele soort kan vissen. Het stelt zich daarentegen zeer scherp in de demersale visserijen - zoals de Belgische -, waar de vangsten doorgaans uit diverse samen voorkomende soorten bestaan. Daarom zal het advies in de toekomst waarschijnlijk omgevormd worden tot een advies voor een bepaald type (gemengde) visserij (het zgn. "fleet-based" of "fishery-based" advies), in plaats van zich te beperken tot het beheer van de afzonderlijke bestanden (het huidige zogenaamde "stock-based" advies).

De Raad van Ministers beslist

Ieder jaar in december komt de Raad van Ministers samen om de voorstellen van de Europese Commissie te bespreken. De Ministers beslissen uiteindelijk over de TACs, de quota en eventuele andere beheersmaatregelen voor het daaropvolgende jaar. Naast dit jaarlijks terugkerend proces, kunnen ook bijkomende maatregelen opgelegd worden. Wanneer bijvoorbeeld een bestand zich in een kritieke toestand bevindt - zoals de Kabeljauw in de Noordzee - wordt automatisch een procedure opgestart om dit bestand te herstellen. De genomen maatregelen kunnen variëren van het invoeren van gesloten gebieden tot technische maatregelen, waaronder tijdelijke beperkingen van de visserijinspanning, verhogingen van de minimum aanvoerlengte of andere.

En heeft de visser ook iets te zeggen?

In het huidige adviesvormingsproces worden de rechtstreeks betrokkenen nauwelijks gehoord. De Europese Commissie wil dat veranderen en heeft

MD *In het huidige adviesvormingsproces worden de rechtstreeks betrokkenen zoals de vissers nauwelijks gehoord. De Europese Commissie wil dit veranderen en heeft hiertoe de zogenaamde Regionale Advies Comités of RACs in het leven geroepen*

daarom de zogenaamde RACs of Regionale Advies Comités in het leven geroepen. Momenteel loopt er een voorstel van de Commissie voor een Verordening tot oprichting van RACs voor de Noordzee, de Baltische Zee, de Noordwestelijke wateren, de Zuidwestelijke wateren, de Middellandse Zee en de pelagische bestanden. In september 2003 werd een projectvoorstel bij Interreg IIIB ingediend, tot oprichting van een zgn. schaduw-RAC voor de Noordzee. In het kader van dit project zal, bij wijze van spreken, "gesimuleerd" worden wat een toekomstige RAC effectief kan doen. De kerngroep van deze RAC is samengesteld uit vertegenwoordigers van visserijorganisaties, visserijgerelateerde organisaties, de Europese Commissie, Noorwegen en niet-gouvernementele organisaties. Deze kerngroep kan zich laten bijstaan door adviesgroepen (bijvoorbeeld via ICES), en kan advies geven op eigen initiatief of op vraag van de belanghebbende partijen. Dit advies moet wel kaderen binnen onder andere het voorzorgsprincipe, en zal net als het wetenschappelijk advies, door de adviesorganen van de Europese Commissie geëvalueerd worden.

MD

Het Kabeljauwherstelplan is een eerste concrete toepassing van het Gemeenschappelijk Visserijbeleid van de Europese Unie. Het vormt het voorlopig sluitstuk van een lijst maatregelen die een duurzame exploitatie van de Kabeljauwbestanden mogelijk moet maken

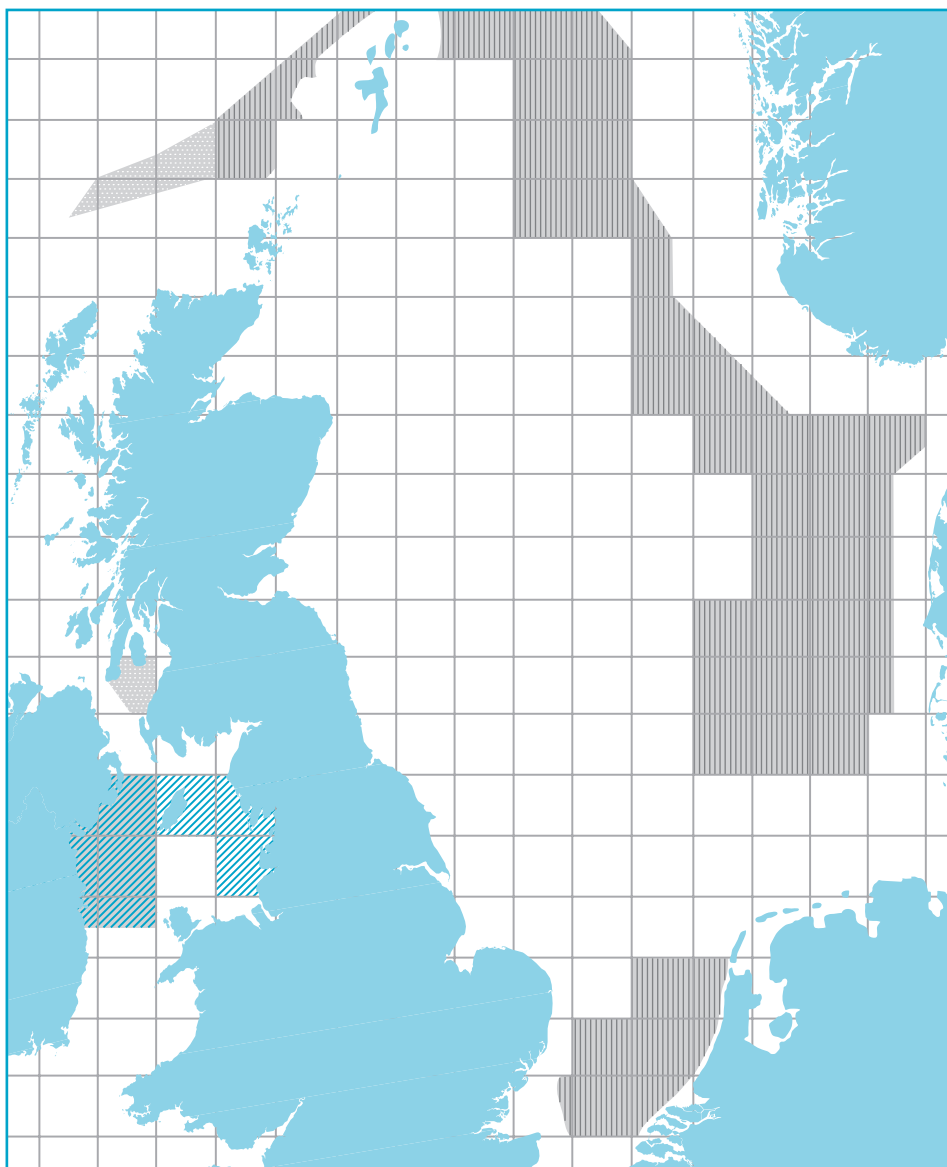
Hoe wil men de Kabeljauw in de Noordzee beschermen?

In mei 2003 presenteerde de Europese Commissie (EC) haar herstelplan voor de Kabeljauwbestanden. Afhankelijk van de goedkeuring in de Raad van Ministers zouden de maatregelen in 2004 in werking moeten treden, wat tot op heden nog niet is gebeurd. Het herstelplan voor Kabeljauw is een eerste concrete toepassing van het Gemeenschappelijk Visserijbeleid (GVB) van de Europese Unie (EU) dat eind 2002 geheel werd herzien (zie http://www.vliz.be/docs/groterede/GR6_hervormingen.pdf in 'Grote Rede' 6). Het vormt het voorlopig sluitstuk van een lijst maatregelen die een duurzame exploitatie van de Kabeljauwbestanden mogelijk moet maken.

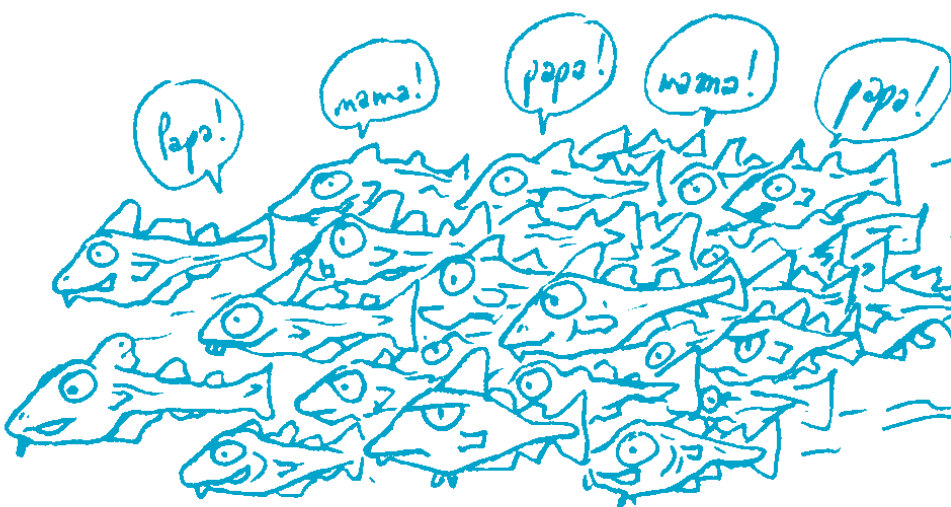
Overgangsmatregelen

De eerste maatregelen voor de Kabeljauw werden genomen in de Ierse Zee in 2000, na voorbereidingen in 1999. Toen werden de totaal toegestane vangsten (TACs) met meer dan de helft verlaagd, waarna een gesloten gebied werd afgebakend om de Kabeljauw tijdens het paai seizoen te beschermen. Tijdens de drie opeenvolgende jaren werd dit gebied, in afgeslankte versie, telkens gedurende 10 weken gesloten. Ook in 2004 is deze maatregel van toepassing tussen 14 februari en 30 april. Er kwamen ook nog technische maatregelen bij in de Ierse Zee, zoals het toepassen van grotere maaswijdtes van 180 mm in de rug van de boomkor. Soortgelijke maatregelen werden ook voor de Kabeljauwbestanden in de Noordzee en ten noorden en ten westen van Schotland getroffen (zie figuur).

Het werd echter al vrij snel duidelijk dat deze maatregelen te beperkt en te weinig strategisch waren om tot het verwachte resultaat te leiden. Daarop stelde de EC een pakket aan maatregelen samen in de vorm van een eerste herstelplan. Het pakket bevatte een procedure om de TACs zo vast te stellen dat de volwassen (geslachtsrijpe) Kabeljauw jaarlijks met 30 % kon toenemen. Hieraan gekoppeld omvatte het plan maatregelen voor het beperken van de visserijinspanning (de tijd die een vissersvaartuig op zee doorbrengt), ondermeer via het verhogen van de toegekende steun voor het slopen of tijdelijk stilleggen van vissersvaartuigen. Normaal gezien hadden deze maatregelen reeds begin 2002 van kracht moeten zijn, maar de goedkeuring van het herstelplan door de Raad van Ministers bleef achterwege. In het verlengde van de hervorming van het GVB eind 2002 en in afwachting van een

De eerste maatregelen om de Kabeljauwstand te beschermen, werden genomen in de Ierse Zee in 2000. Toen werden de totaal toegestane vangsten (TACs) met meer dan de helft verlaagd, waarna een gesloten gebied (1) werd afgebakend om de Kabeljauw tijdens het paaiseizoen te beschermen. Tijdens de drie opeenvolgende jaren werd een kleiner gebied (2) telkens gedurende 10 weken gesloten en ook in 2004 is deze maatregel van toepassing tussen 14 februari en 30 april. Soortgelijke maatregelen werden ook voor de Kabeljauwbestanden in de Noordzee (3) en ten noorden en ten westen van Schotland (4) getroffen in het voorjaar van 2001 (bron: Europese verordeningen)

definitief plan zijn, sedert 1 februari 2003, daarom opnieuw een aantal tijdelijke herstelmaatregelen voor de Kabeljauwbestanden in de Noordzee, ten westen van Schotland, het Skagerrak en het Kattegat van kracht. Opvallend is dat de EC zich, zelfs op kortere termijn, niet langer enkel concentreert op technische maatregelen en het verlagen van de quota, maar nu ook ten aanzien van de visserij-inspanning drastische beperkingen invoert.

Herstelplan voor Kabeljauw

De overgangsmaatregelen, zoals hierboven beschreven, waren bedoeld om op relatief korte termijn de hoogste noden te lenigen. Recente adviezen van ICES stemmen echter weinig positief. Ondanks alle initiatieven, wordt er nog steeds meer Kabeljauw uit de bestanden weggevisst dan er door voortplanting bijkomt. Dit falen wordt grotendeels toegeschreven aan de afwezigheid van een strategie op langere termijn. Het huidige herstelplan voor de Kabeljauw, zoals het in mei 2003 door de Europese Commissie werd voorgesteld, poogt hierop een antwoord te bieden. Het plan kwam tot stand na consultatie van zowel wetenschappelijke experts als betrokkenen uit de visserijsector. Het beheersen van de visserijinspanning blijft hierbij de centrale pijler. Voor iedere lidstaat wordt jaarlijks de toegelaten visserijinspanning bepaald in aantal kilowattdagen (aantal dagen vermenigvuldigd met het vermogen in kW van de betreffende schepen), die vervolgens door de lidstaten over de vaartuigen worden verdeeld. De TACs worden zo vastgesteld dat de voorraad volwassen Kabeljauw jaarlijks kan toenemen.

Het verschil ten aanzien van alle voorgaande initiatieven ligt in het feit dat ze voortaan kaderen in een globale lange-termijnstrategie die erop gericht is de Kabeljauwbestanden weer binnen veilige biologische grenzen te brengen. De doelstellingen worden over meerdere jaren gespreid, waarvan de invulling in verschillende fasen verloopt. De tijdspanne waarin het beoogde herstel mogelijk wordt geacht schat men op 5 à 10 jaar. Om de lidstaten in de gelegenheid te stellen het verlies aan inkomsten voor de visserij te compenseren, werd eind 2002 een sloopfonds opgericht. Vaartuigen, die als gevolg van de tenuitvoerlegging van het herstelplan hun visserijinspanning met 25% of meer moeten verlagen, zullen aanspraak kunnen maken op een verhoogde slooppremie. Wanneer het streefniveau voor een bepaald Kabeljauwbestand twee jaar na elkaar is bereikt, zal de Commissie voorstellen om dat bestand uit de werkingsfeer van het herstelplan te halen. Voor het betrokken bestand wordt dan een meerjarig beheersplan vastgesteld.

Wat betekent dit alles nu voor de Belgische visser?

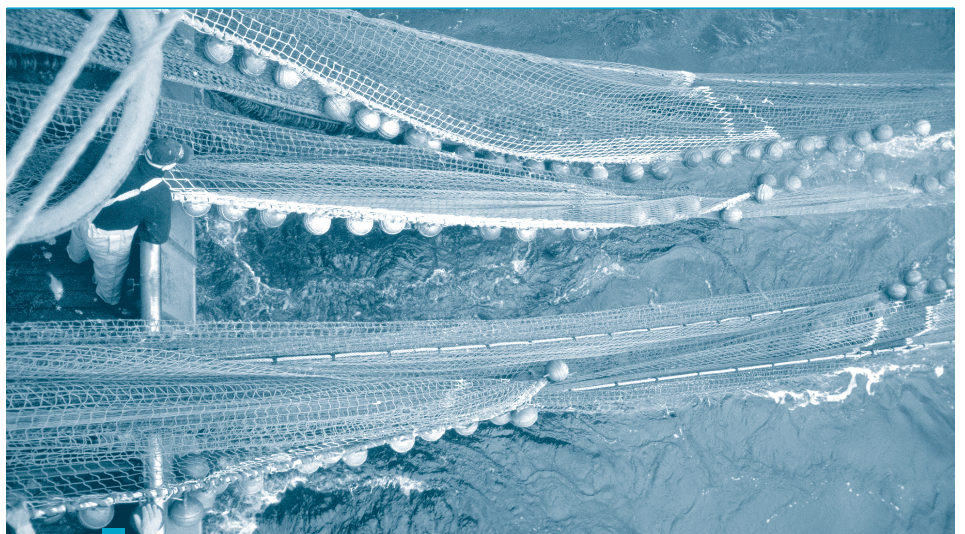
Ook België ontsnapt niet aan de huidige opgelegde beperkingen. Hoewel de Belgische zeevisserijvloot vrijwel niet gericht op Kabeljauw vist, maakt de Kabeljauwvangst toch ca. 10 % uit van de totale Belgische aanlandingen. Beperkingen ten aanzien van Kabeljauw hebben bijgevolg ook een invloed op andere soorten zoals Wijting, Schelvis, Tong en Schol.

Onze vloot is zowel aan de vangst- als de activiteitenbeperkingen onderworpen.

MD

Met het Kabeljauwherstelplan hoopt men binnen 5-10 jaar de stand van de Kabeljauw in het Noordoost-Atlantisch gebied te herstellen. Wanneer zou blijken dat het streefniveau voor een bepaald Kabeljauwbestand twee jaar na elkaar is bereikt, zal de Commissie voorstellen om dat bestand uit de werkingsfeer van het herstelplan te lichten. Voor dit bestand wordt dan een meerjarig beheersplan vastgelegd

RP

De plankenvisserij met tweelingnetten is misschien wel de methode bij uitstek voor de gerichte visserij op rondvis, met Kabeljauw, Schelvis en Koolvis als belangrijkste doelsoorten

De gearceerde ICES-gebieden (IIa, IIIa, IVa, IVb, IVc, VIa, VIIa en VIId) zijn sinds 2004 onderworpen aan een communautaire zeedagen-regeling (Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Administratie Landbouwbeleid, Dienst Zeevisserij, 2004)

MD

Hoewel de Belgische zeevisserijvloot vrijwel niet gericht op Kabeljauw vist, maakt de Kabeljauwvangst toch ca. 10 % uit van de totale Belgische aanlandingen. Beperkingen ten aanzien van Kabeljauw hebben bijgevolg ook een invloed op andere soorten zoals Wijting, Schelvis, Tong en Schol

Aanvankelijk gold voor de Belgische vloot enkel een zeedagenregeling in de Noordzee, maar intussen is deze uitgebreid naar de Ierse Zee en het oostelijk deel van het Kanaal. In alle gebieden waar een zeedagenregeling van toepassing is (zie kaart) wordt voor 2004 het aantal dagen dat een Kabeljauwvisser zich buitengaats mag bevinden beperkt tot 154 zeedagen, te rekenen vanaf februari. Dit geldt voor boomkorren met een maaswijdte van minstens 80 mm.

In het Noordzeegebied mogen Belgische vissersvaartuigen, waarvoor Kabeljauw een deel van hun vangsten uitmaakt, zich in afwachting van een definitieve regeling nog slechts 14 (voor 1 februari 2004 nog 15) zeedagen per maand buitengaats bevinden.

De garnalvisserij vormt hierop de voornaamste uitzondering, gezien zij buiten deze regeling valt. Naast de zeedagenregeling geldt ook een beperking op de vangsten. Kleine boomkorvaartuigen

(tot 221 kW) mogen tijdens het eerste kwartaal (tot 31 maart 2004) slechts 100 kg Kabeljauw per vaartdag in de Noordzee vangen. Voor boomkorvaartuigen uit het groot vlootsegment (> 221 kW) is dit het dubbele. Buiten de Noordzee zijn ze nog eens gehalveerd. In de Ierse Zee is van 14 februari tot 30 april 2004 opnieuw een gebied afgebakend waar de vangst van Kabeljauw met boomkorvaartuigen volledig verboden is.

De meeste van deze maatregelen hebben momenteel nog een voorlopige status in afwachting van de definitieve goedkeuring van het communautaire herstelplan. Het is uiteraard nog koffiedik kijken hoe de regeling er dan zal uitzien. Het staat wel reeds vast dat Belgische vissersvaartuigen bij een zeedagenregeling - zoals nu vastgelegd is door de Europese Commissie - een relatief nadeel hebben in vergelijking met andere Europese lidstaten. Onze visserijrechten bevinden

zich immers grotendeels op verafgelegen visgronden, dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld de Nederlanders die voor het grootste gedeelte in hun eigen wateren vissen. Om hieraan tegemoet te komen wordt momenteel gewerkt aan een stoomdagenregeling, dit is een regeling die rekening houdt met het aantal dagen dat effectief gevist wordt.

Wim Demaré (*) en Fanny Douvere (**)

(*) Departement Zeevisserij – Centrum voor Landbouwkundig Onderzoek
(**) Maritiem Instituut – Universiteit Gent